

**Oduzimanje imovinske koristi pribavljene
počinjenjem koruptivnih krivičnih djela
(analiza pravnog okvira u Bosni i
Hercegovini)**

Doc. dr. sc. Eldan Mujanović

Mart 2011.

I. Uvod

Oduzimanje imovinske koristi koja je proistekla iz počinjenja koruptivnih krivičnih djela ima svoje uporište u temeljnom pravnom načelu, prema kojem niko ne može zadržati protivpravno stečenu imovinsku korist. Dakle, oduzimanje nezakonito stečene imovine i prava stečenih ovom vrstom protivpravnih ponašanja je samo jedan oblik sveukupnih nastojanja nadležnih državnih tijela da se efikasno suprotstavljaju korupciji. To neposredno proizilazi iz činjenice da se tipična koruptivna krivična djela (primanje dara i drugih oblika koristi, davanja dara i drugih oblika koristi i protuzakonito posredovanje) upravo čine s ciljem da se sebi ili nekoj drugoj osobi nezakonito pribavi (najčešće) materijalna korist. Iz tog razloga, oduzimanje prihoda stečenih krivičnim djelom od posebne je važnosti u borbi protiv korupcije, organiziranog kriminaliteta, pranja novca i drugih oblika privrednog kriminaliteta (Novosel, 2007, s. 740). Naime, materijalna dobit iz ovih oblika kriminalnih aktivnosti, obzirom na svoju izrazitu koruptivnu snagu, omogućava organiziranim kriminalnim grupama politički i ekonomski uticaj (Stessens, 2000, s. 8). To je posebno važno uzme li se u obzir da korupcija zajedno sa drugim oblicima privrednog i organiziranog kriminaliteta, posebno pogađa države u razvoju i time nanosi nesagledive posljedice po vladavinu prava, demokratiju, privredni razvoj i sl. S tim u vezi, treba imati na umu da se fenomen korupcije može kontrolirati ako mu se ozbiljno suprotstavi putem svih državnih mehanizama. Građani, civilno društvo, nezavisni mediji i sama država, svi oni imaju ključnu ulogu u kontroliranju korupcije. Nekolicina država je, kroz implementaciju učinkovitih politika, osnivanjem anti-korupcijskih tijela, reformama državne uprave, jačanjem uredâ revizora, te investiranjem u anti-korupcione javne informativne kampanje, postigla značajne uspjehe u ovom području (Budima, 2006, s. 416). Iz ovog proizilazi da se države koje se susreću sa razvijenim problemom korupcije trebaju služiti svim legitimnim i svrsishodnim sredstvima u njezinom suzbijanju, što svakako uključuje i intenzivnu primjenu mjere oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi. Iako se na prvi pogled može steći drugačiji zaključak, ipak treba imati na umu da primjena mjere oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi u odnosu na koruptivna krivična djela ima relativno dugu historiju primjene. Kako to iznosi Alldridge (2003), argumenti koji idu u prilog nastojanjima za kontrolom imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom su se oduvijek primjenjivali na one oblike koristi koje su stečene korupcijom, pornografijom, krijumčarenjem, prostitucijom i svim drugim krivičnim djelima koji su generirali profit. Sredinom 80-tih godina prošlog stoljeća, kombinacija faktora povezanih sa sve intenzivnijom borbom protiv zloupotrebe opojnih droga, suprostavljanjem organiziranom kriminalu,

prevarama i korupciji, skupa sa promjenama koje je donijela globalizacija, generirali su snažan politički impuls za djelovanje. Kao rezultat takvih globalnih, solidarnih i usklađenih nastojanja da se pojava korupcije stavi pod kontrolu, javljaju se i brojni međunarodni ugovori koji u svojim odredbama predviđaju usvajanje takvih mjera u nacionalnim zakonodavstvima država članica kojima će se omogućiti efikasno, blagovremeno i zakonito oduzimanje imovinske koristi pribavljenje počinjenjem koruptivnih krivičnih djela.¹ Među pobrojanim instrumentima posebno mjesto u smislu oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi ima Konvencija UN-a protiv korupcije iz 2003., koja u čl. 20. sadrži novelu u međunarodnom pravu i odnosi se na inkriminiranje nezakonitog bogaćenja javnih službenika (Shehu, 2005, s. 224). Međutim, treba imati na umu da se u praktičnoj primjeni mjere oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi, nadležna državna tijela u pojedinim državama susreću sa nizom problema različite prirode. Ovo iz razloga što je oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom veoma složen institut, koji zahtjeva dosta vremena i njegova primjena u praksi (pogotovo u fazi izvršenja sudskih odluka kojima je naloženo oduzimanje takve koristi) nužno iziskuje znatna finansijska sredstva (Cribb, 2003, s. 180).

II. Pravna priroda oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom

Jedna od najznačajnijih dilema koja je prisutna u teoriji u vezi sa oduzimanjem nezakonito stečene imovine se tiče pravne prirode ove mjere. Neka stanovišta smatraju da se radi o mjeri sigurnosti kao kategoriji općeg dijela krivičnog prava, druga polaze od toga da se radi o posebnoj mjeri, dok je treća mišljenja situiraju u grupu krivičnopravnih sankcija. Takvo stanovište o oduzimanju imovinske koristi kao mjeri sigurnosti koja se sastoji u tome da se učinocu obavezno oduzima imovinska korist koju je postigao izvršenjem krivičnog djela je zastupala ranija krivično-pravna teorija (Zlatarić & Damaška, 1966, s. 204). Međutim, danas se uveliko smatra da oduzimanje imovinske koristi nije niti sigurnosna mjera, a ni pravna posljedica osude. Radi se o mješovitom kazneno-građanskopravnom institutu *sui generis* čija je svrha u uspostavi stanja narušenog počinjenjem krivičnog djela i u zabrani nezakonitog bogaćenja kriminalnim djelatnostima (Derenčinović, 1999, s. 169). Iz ovog slijedi da mjera oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi ima svoj retributivni ali i generalno-

---

¹ Od univerzalnih ugovora najprije treba spomenuti Konvenciju UN-a protiv nezakonite trgovine drogama i psihotropnim tvarima (1988), Konvenciju UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (2000), Konvenciju UN-a protiv korupcije (2004). Među regionalnim ugovorima, najveći značaj, svakako, ima Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (1990).

preventivni učinak. Ona ima preventivno značenje, jer se počinitelju stavlja na znanje da neće moći uživati korist nezakonito stečenu izvršenjem krivičnog djela. Upravo to može biti opravdanje za unošenje u krivično pravo odredbi o oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelom (Bačić, 1998, s. 470). Ovaj institut se razlikuje od kazni i sigurnosnih mjera, jer zbog svoje *in rem* prirode nema punitivni karakter, a svrha mu je restorativna: oduzimanjem imovinske koristi pridonijeti uspostavi imovinskopravnog stanja kakvo je bilo prije počinjenja krivičnog djela kojim je imovinska korist pribavljena. Time se ostvaruje i šire načelo pravednosti (Ivičević-Karas, 2007, s. 674). Drugo važno pitanje u vezi sa primjenom ovog instituta u praksi se odnosi na modalitete njegove primjene u pojedinim zakonodavstvima, odnosno, na prirodu postupaka kojima se utvrđuje postojanje nezakonito stečene imovinske koristi, odnosno, u kojima se nalaže njezino trajno oduzimanje. Naime, trenutno postoje različita legislativna rješenja u pojedinim državama, koja često kombinuju elemente krivičnog prava, krivičnog procesnog prava, ili građanskog i upravnog prava, čime se stvaraju dovoljno fleksibilne mogućnosti za suzbijanje različitih oblika korupcije (United Nations, 2003, s. 88). U pravilu je ova materija uređena normama krivičnog zakonodavstva, odnosno, primjena ovog instituta se u većini država isključivo primjenjuje u toku vođenja krivičnog postupka. Na taj način kažemo da je u tim sistemima temelj oduzimanja imovinske koristi svaka sudska odluka kojom je utvrđeno da je počinjeno krivično djelo. S druge strane, postoje i ona zakonodavstva unutar kojih se može voditi građansko-pravni postupak kojim se utvrđuje postojanje nezakonito stečene imovinske koristi, ali pod uvjetom da se u istom predmetu paralelno vodi i krivični postupak u kojem se donosi konačna odluka o oduzimanju. U pogledu takvih zakonodavnih rješenja se javila i potreba za dodatnim istražnim instrumentima koji bi se primjenjivali s ciljem utvrđivanja stvarnog porijekla imovine u ovakvim okolnostima. Tako se javio i pojam finansijske istrage (imovinskih izvida) koja se vodi istovremeno sa istragom u krivičnom postupku, a koja ima za cilj prikupljanje svih relevantnih finansijskih i drugih povezanih podataka i informacija koji ukazuju na prirodu i porijeklo imovine za koju se sumnja da je pribavljena nezakonito. Preciznije rečeno, pod ovim pojmom se podrazumjeva prikupljanje, kontrolisanje, kompletiranje, obrada i analiziranje finansijskih i/ili povezanih podataka u svrhe provođenja zakona (Van Duyne *et al.*, 2001). Provođenje finansijske istrage (izvida) imperativ je kod složenih krivičnih djela privrednog kriminala, korupcijskih krivičnih djela i organiziranog kriminala. Bez provođenja finansijskih istraga najčešće u tim postupcima nije moguće utvrditi stečenu imovinsku korist, a samim time nije moguće ni njezino učinkovito oduzimanje (Novosel, 2007, s. 782). Nastojanja za sve širim pristupom, koji uključuje i mjere građanskog prava s ciljem oduzimanja nezakonito

stečene imovinske koristi, su sve intenzivnija kako u teoriji tako i praksi. U kontekstu shvatanja instituta oduzimanja imovinske koristi stečene koruptivnim radnjama ne treba se isključivo bazirati na tipične radnje koje se označavaju kao takve (dakle koruptivne), poput krađe, prevare, sačinjavanja lažnih računovodstvenih izvještaja, utaje poreza i sl., nego je u tom smislu pod pojam koruptivnih aktivnosti potrebno podvesti sva ona ponašanja koja podliježu kako krivičnoj tako i građanskoj odgovornosti (Chamberlain, 2002, s. 157). U tom smislu, danas već egzistiraju u usporednom pravu takva zakonodavna rješenja koja predviđaju oduzimanje imovinske koristi i bez postojanja osude ili neke druge odluke u krivičnom postupku (eng. *civil recovery*). Danas se smatra da je pristupom koji su odabrala neka od modernih zakonodavstava (SAD, Velika Britanija, Australija, Kanada, Irska) prepoznata realnost da propisi o oduzimanju imovinske koristi, bez prebacivanja tereta dokazivanja (gdje će optuženi imati obavezu dokazivanja zakonitog porijekla svoje imovine na temelju principa „balansa mogućnosti“), u suštini postaju neučinkoviti (Smellie, 2004, s. 107). U suštini, ovakva zakonska rješenja omogućavaju sudskim tijelima tih država da oduzmu imovinu za koji se sumnja da potiče iz kriminalne aktivnosti. Oduzimanje imovine se nalaže pored toga što ne postoji ranije donesena krivična presuda ili dokaz o kriminalnoj aktivnosti u odnosu na osobu od koje se nezakonito stečena imovina oduzima. S druge strane, od te osobe se u ovakvim postupcima zahtjeva da sa ciljem zadržavanja sporne imovine, a na principu balansa mogućnosti (da li je obzirom na svoje prihode objektivno mogla doći u posjed te imovine), dokaže njeno zakonito porijeklo (Alldrige, 2003, s. 225). Princip prebacivanja tereta dokazivanja koji je nastao u ovim postupcima je vremenom našao svoju primjenu i u okviru klasičnih modela oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. U vezi sa ovim standardom se koriste i pojmovi „*proširenog oduzimanja*“, „*obrnuto tereta dokazivanja porijekla imovine*“, „*redukcije dokaznog standarda*“ i sl. Ovaj pristup se sastoji u utvrđivanju imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena krivičnim djelom (koja je „*podobna*“ za oduzimanje), te prebacivanju tereta dokazivanja na optuženu osobu, koja je dužna podastrijeti dokaze Sudu o zakonitom porijeklu takve imovine. Ukoliko optužena osoba to nije u mogućnosti uraditi onda Sud utvrđuje da se radi o imovinskoj koristi koja je proistekla iz činjenja krivičn(ih)og djela te nalaže njezino trajno oduzimanje (Mujanović, 2010b, s. 91). Inače, prošireni pojam imovinske koristi u novijim krivičnim zakonima se javlja kao rezultat nastojanja za učinkovitijim suzbijanjem organiziranog kriminaliteta. Naime, poznato je da je sticanje ilegalne imovinske koristi glavni motiv organiziranja zločinačkih organizacija pa je realno pretpostaviti da će oduzimanje te koristi biti značajno sredstvo u borbi protiv organiziranog kriminaliteta (Pavišić, Grozdanić & Veić, 2007, s. 266).

Na kraju, posljednje sporno pitanje se odnosi na izvršnu komponentu instituta oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi. Naime, mjera oduzimanja imovinske koristi je zakonska kategorija krivičnog prava i o njezinom oduzimanju se odlučuje u krivičnom postupku. S druge strane, za samo oduzimanje imovinske koristi (nakon donošenja odluke o oduzimanju u krivičnom postupku) relevantni su propisi ovršnog (izvršnog) prava (Derenčinović, 1999, s. 162). U tom smislu se govori o sistemu oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi, kojeg trebaju činiti relevantni propisi i institucionalni kapaciteti koji će omogućiti efikasno otkrivanje (identificiranje), privremeno oduzimanje i upravljanje oduzetom imovinom, te, na koncu, njezino trajno, potpuno oduzimanje uz punu garanciju zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda (posebno prava na imovinu i pravično suđenje). S tim u vezi, u nastavku će se analizirati pravni okvir, i druga provedbena pitanja neophodna za efikasnu primjenu instituta oduzimanja nezakonito stečene koristi u BiH, sa posebnim osvrtom na mogućnosti oduzimanja koristi koja je proistekla iz počinjenja koruptivnih krivičnih djela.

III. Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u BH zakonodavstvu

Novije krivično zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini također sadrži odredbe o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. To se prvenstveno odnosi na odredbe materijalnog krivičnog zakonodavstva koje sadrži pravni osnov za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i način oduzimanja takve koristi, te norme procesnog krivičnog zakonodavstva koje uređuju poseban postupak za oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi. Na ovom mjestu treba napomenuti da je reformom krivičnog zakonodavstva BiH iz 2003. godine po prvi put u naše zakonodavstvo uveden i institut proširenog oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Naime, sadržajem odredbi krivičnog zakona BiH iz 2003. je bilo propisano da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom.² Isto tako, odredbom zakona prema kojoj se imovinska korist oduzima isključivo na temelju odluke Suda kojom je utvrđeno da je počinjeno krivično djelo, određena je pravna priroda modela primjene ovog instituta u našoj državi.³ Kako je to očito iz teksta zakona, nužan uvjet za njegovu primjenu je odluka suda o počinjenju krivičnog djela, što ukazuje na činjenicu da se radi o klasičnom modelu oduzimanja nezakonito stečene

---

² Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH, br. 03/03), čl. 110., st. 1.

³ Krivični zakon BiH, čl. 110., st. 2.

imovinske koristi koji se ne može primjenjivati samostalno, isključivo na temelju sumnje o nezakonitom porijeklu imovine (kao što je to slučaj kod građansko-pravnih modela). Međutim, još je prvobitnom verzijom „novog“ krivičnog zakona iz 2003. godine bio prepoznat značaj šireg tumačenja osnovne odredbe o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Ovo je rezultiralo predviđanjem zakonske mogućnosti da Sud, pod određenim uvjetima, oduzima ovu korist u odvojenom postupku paralelno sa krivičnim postupkom u kojem se utvrđivalo postojanje krivičnog djela i odgovornosti počinitelja za to djelo.⁴ Prema tadašnjem stavu zakonodavca uvjeti koji se moraju ispuniti za ovakav vid oduzimanja imovinske koristi proistekle iz krivičnog djela su: (a) postojanje opravdanog razloga za vjerovanje da se radi o koristi koja je pribavljena krivičnim djelom, i (b) nemogućnost vlasnika ili uživaoca takve imovine da pruži dokaze da se radi o zakonito pribavljenoj koristi. Međutim, odmah nakon stupanja na snagu krivičnog zakonodavstva iz 2003. godine, pojavile su se dileme u pogledu toga radi li se ovdje o proširenom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, posebno usljed nejasnoća šta se to ima smatrati „odvojenim postupkom“ u kojem sud može oduzimati imovinsku korist?! Naime, ukoliko bi se uzelo da se radi o proširenom oduzimanju imovinske koristi u kojem se teret dokazivanja o porijeklu imovine, u okviru posebnog postupka, može prebaciti na vlasnika ili uživaoca takve koristi, onda se opravdano može očekivati da je takav postupak propisan u okviru Zakona o krivičnom postupku, što u to vrijeme nije bio slučaj (Vijeće Evrope, 2007). Isto tako, osvrti iz prakse su ukazivali da je takvo zakonodavno rješenje u suštini bilo polovično, jer je postojao niz nejasnoća u vezi sa inicijativom (nadležnošću) za pokretanje postupka proširenog oduzimanja, pravne prirode tog postupka, obima imovine čije porijeklo se treba ispitivati u takvom postupku, na čijoj strani je *onus probandi* (teret dokazivanja) porijekla imovine i sl. (Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH, 2010, s. 120). S druge strane, teško je bilo procijeniti koliko su ranija zakonska rješenja o oduzimanju imovinske koristi pribavljene koruptivnim krivičnim djelima bila efikasna u praksi, posebno iz razloga što se sudska statistika o ovoj primjeni ove mjere ne vodi prema krivičnim djelima, već prema sudovima koji su je izricali. Ukoliko bi se uzeli svi podaci o ukupnom broju presuđenih predmeta za koruptivna krivična djela, onda postoji mala vjerovatnoća da ovi delikti značajnije participiraju prilikom oduzimanja imovinske koristi (Mujanović, 2010a, s. 48). S obzirom na takvo stanje, u kojem nisu bile stvorene sveobuhvatne legislativne pretpostavke za efikasnu primjenu proširenog oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,

---

⁴ Krivični zakon BiH, čl. 110., st. 3.

teško je bilo očekivati značajnije rezultate u radu nadležnih pravosudnih tijela u ovom području. Dodatni problem je predstavljala činjenica da paralelno sa uvođenjem mogućnosti za prošireno oduzimanje nezakonite imovinske koristi (kojoj je očigledno nedostajala procesna komponenta) nisu bili stvoreni i drugi potrebni preduvjeti za učestalije postupanje u predmetima u kojima je postojao osnov za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Kako su tadašnje analize ukazivale, većina uočenih problema se odnosila na institucionalni i organizacijski aspekt provođenja zakona, posebno nepostojanje tijela za upravljanje privremeno oduzetom i oduzetom imovinom, što je, vjerovatno, *apriori* djelovalo demotivirajuće na državne organe da uopšte posežu za svojim ovlaštenjima kada je riječ o oduzimanju nezakonito stečene imovine (Mujanović, 2007, s. 52). Nedostatak provedbenih mehanizama za efikasnije oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom je prepoznat i od strane Evropske komisije, koja je 2008. godine u svom izvještaju i postavljanju uvjeta koje je bilo neophodno ispuniti za liberalizaciju viznog režima za državljane BiH istakla da je potrebno „*primjeniti odgovarajuće zakonodavstvo o oduzimanju imovinske koristi od počinitelja krivičnih djela (uključujući odredbe o preko-graničnim komponentama oduzimanja)*“.⁵ Isto tako, Strategija za borbu protiv korupcije (2009.-2014.), u poglavlju IV. provedba zakona, polazi od toga da opća i specijalna prevencija u području suzbijanja korupcije u BiH, između ostalog, može postići i uspostavom sistema za oduzimanje nezakonito stečene imovine i gubitak prava ostvarenih korupcijom. Kako bi se ovaj strateški cilj sveobuhvatno realizirao, ovaj pravno-politički dokument sadrži i jedan specifičan srednoročni cilj, koji se treba postići do kraja 2012. godine, a čije ispunjenje se sastoji u unaprijeđenju postupaka i primjenjivosti odredbi zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine i prava. Uočene slabosti u vezi sa neadekvatnom primjenom pravnog okvira koji uređuje oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, te nepostojanje procedura za upravljanje privremeno oduzetom i oduzetom imovinom su istaknuti i u Izvještaju Evropske komisije o napretku BiH iz 2010. godine.⁶ Kako se to može vidjeti iz pomenutih dokumenata, u BiH je neophodno pristupiti uspostavi sveobuhvatnog sistema za oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom, koji će se zasnivati na adekvatnim materijalno-pravnim propisima na osnovu kojih se takva korist može oduzimati, uređenom

---

⁵ Radi se o dokumentu koji je više poznat pod nazivom „Mapa puta“ Evropske komisije. Odjeljak kojim se zahtjeva primjena ovog instituta sadrži i druge potrebne uvjete iz područja javnog poretka i sigurnosti, odnosno, sprečavanja i suzbijanja organiziranog kriminala, terorizma i korupcije. Isto tako, problem oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom je adresiran u Izvještaju o ispunjenju preporuka u BiH Grupe država za borbu protiv korupcije (2009).

⁶ Izvještaj Evropske komisije o napretku BiH, str. 56.

(dostupno na <http://www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/2010progress2.pdf>)

postupku koji će omogućiti efikasnu primjenu ovog instituta uz punu zaštitu zagarantovanih prava i sloboda građana, te provedbenim mehanizmima u području izvršnog prava koji će omogućiti potpuno izvršenje donesenih odluka o oduzimanju nezakonito steče imovine. Na temelju takvih zahtjeva i stanja u praksi, zakonodavac je tokom 2009. godine pristupio izmjenama i dopunama krivičnog zakonodavstva u BiH, kojima je, između ostalog, novelirana i odredba o proširenom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Prema trenutno važećoj odredbi zakona, oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom se nalaže odlukom Suda kojom je utvrđeno da je počinjeno krivično djelo. Može se reći da je to općeniti uvjet kojemu mora udovoljiti odluka o oduzimanju imovinske koristi. Podloga za tu odluku (1) mora biti u izreci presude kojom se optuženi oglašava krivim, (2) ne smije izlaziti izvan okvira krivičnog djela utvrđenoj u sudskoj odluci i (3) mora voditi računa o tome je li ili nije podnesen imovinskopravni zahtjev (Pavišić *et. al.*, 2007, s. 267). Radi se o dosta kontroverznom pitanju, tačnije dilemi da li odluka kojom se utvrđuje počinjenje krivičnog djela iz kojeg je proistekla imovinska korist mora sadržavati odluku o krivnji osobe koja je počinila to djelo, od koje će se stečena imovinska korist na koncu i oduzeti? Za razliku od iznesenog stanovišta koje polazi od toga da se radi o odluci suda kojom se počinitelj oglašava krivim, postoje i drugačija mišljenja, prema kojima za primjenu ove mjere nije potrebno ispuniti krivičnopravne zatjeve krivnje i kažnjivosti, jer se ona može primjeniti i kad ne postoji krivnja počinitelja, i bez obzira na oblik sudjelovanja u počinjenju djela. Prema tome, jedini je uvjet njezine primjene da je dobit ostvarena baš počinjenjem krivičnog djela (Kurtović & Tomašević, 1999, s. 181). Pregledom literature iz ove oblasti postaje očigledno da o ovom pitanju ne postoji saglasnost u krivično-pravnoj teoriji. Kada je riječ o proširenom oduzimanju, Sud ovom odlukom također može oduzeti i onu imovinsku korist za koju tužilac pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je pribavljena izvršenjem određenih krivičnih djela (čiji katalog je zakonom ograničen na taksativno pobrojana poglavlja posebnog dijela krivičnog zakona), a da pri tome počinitelj nije pružio dokaze da je korist pribavljena zakonito.⁷ Krivična djela kod kojih je moguće primjeniti odredbu o proširenom oduzimanju bi trebala u pravilu biti ona djela kod kojih je sticanje koristi zakonsko obilježje djela ili se vrše sa isključivom namjerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi. U kontekstu nedavnih izmjena i dopuna krivičnog zakona i proširenog oduzimanja imovinske koristi, zakonodavac se opredjelio za sljedeća krivična djela kod kojih je moguća primjena ovog instituta: (a) krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih

---

⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (Službeni glasnik BiH, br. 8/10), čl. 41.

međunarodnim pravom, (b) krivična djela protiv privrede i jedinstva tržišta te krivična djela iz oblasti carina, (c) krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, (d) krivična djela protiv oružanih snaga BiH, i (d) krivična djela iz glave posebnog dijela Krivičnog zakona pod naslovom „*dogovor, pripremanje, udruživanje i organizirani kriminal*“.⁸ To je posebno važno, jer je primjena proširenog oduzimana imovinske koristi prema ovoj odredbi zakona, moguća i u odnosu na koruptivna krivična djela (primanje dara i drugih oblika koristi, davanje dara i drugih oblika koristi i protivzakonito posredovanje). To ujedno nalažu i najvažniji međunarodni ugovori kojima je Bosna i Hercegovina ranije pristupila.⁹ Inače, zakonski opis ovih krivičnih djela sadrži i mjeru sigurnosti oduzimanja primljenog dara ili imovinske koristi, što je nedavnim izmjenama i dopunama krivičnog zakona prošireno i na obavezno oduzimanje primljene nagrade ili neke druge koristi kod krivičnog djela protuzakonitog posredovanja.¹⁰ Prva razlika između novog zakonskog rješenja o proširenom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i ranijih zakonskih propisa je u tome što je inicijativa za primjenu ovog instituta na postupajućem tužiocu koji treba pružiti dokaze koji ukazuju na sumnju da se radi o koristi koja je stečena izvršenjem pobrojanih krivičnih djela. Ukoliko Sud prihvati taj prijedlog, teret dokazivanja je (i) na počinitelju (jer se pretpostavlja da je tužilac već podnio određene dokaze koji ukazuju na sumnju da se radi o nezakonito stečenoj koristi), koji bi trebao pružiti dokaze da je imovinska koristi stečena na zakonit način. Radi se o svojevrsnoj podjeli tereta dokazivanja između tužioca (kao zastupnika javnog interesa) i počinitelja krivičnog djela, kojem mora biti omogućeno korištenje svih raspoloživih dokaznih sredstava s ciljem dokazivanja zakonitog porijekla svoje imovine. U slučaju da on to nije u mogućnosti učiniti, sud na temelju svog slobodnog uvjerenja može naložiti oduzimanje imovinske koristi od tog počinitelja, i to odlukom kojom je utvrdio počinjenje djela. Istina, ovakvo zakonsko rješenje nije na sveobuhvatan način uredilo ovo pitanje, posebno iz razloga što nije precizirano kojom konkretno odlukom suda se oduzima nezakonito pribavljena korist, u kojem postupku se ona donosi, kako sudovi trebaju postupati u slučajevima kada je počinitelj nedostupan, a identificirana je sumnjiva imovina i sl.?! Očekivati je da će o ovom i drugim spornim pitanjima u vezi novelirane odredbe Krivičnog zakona o proširenom oduzimanju imovinske

---

⁸ Sada se radi o noveliranoj odredbi Krivičnog zakona BiH, čl. 110a.

⁹ Vid. Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, čl. 12., st. 7. („*države članice mogu razmotriti mogućnost uvođenja u vlastito zakonodavstvo takvih mjera, kojima bi se u skladu sa načelima domaće prava i prirodom sudskih postupaka, teret dokazivanja zakonitog porijekla koristi koja je rezultat krivičnog djela ili druge imovine koja podliježe oduzimanju prebacio na počinioca krivičnog djela*“). Isto tako, ovu mogućnost u svojim odredbama predviđa i Konvencija UN-a protiv korupcije, čl. 31., st. 8.

¹⁰ Vid. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (Službeni glasnik BiH, br. 8/10), čl. 96.

koristi pribavljene krivičnim djelom svoje tumačenje dati i relevantna sudska praksa u BiH. Druga bitna razlika se odnosi na to da je ranijim zakonskim rješenjem iz 2003. godine bilo omogućeno prošireno oduzimanje od vlasnika ili uživaoca „sporne“ imovine, dok je novelirana odredba Krivičnog zakona iz 2009. precizirala da se oduzimanje vrši od počinitelja krivičnog djela.

Što se tiče načina oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, zakonom je propisano da je predmet oduzimanja svaki oblik stečene imovinske koristi (novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga stečena imovinska korist). Što se tiče utvrđivanja iznosa imovinske koristi koju treba oduzeti, ustaljena je praksa sudova da primjenjuju tzv. „*neto načelo*“, prema kojem je iznos nezakonito pribavljene imovinske koristi jednak dobiti od koje se odbijaju nastali troškovi. U slučaju da nije moguće oduzeti imovinsku korist za koju je utvrđeno da je nastala izvršenjem krivičnog djela (usljed njezinog uništenja, skrivanja i sl.) počinitelj je dužan isplatiti novčani iznos koji je srazmjeran pribavljenoj imovinskoj koristi. U kontekstu poteškoća sa identificiranjem imovinske koristi koja se na temelju sudskih odluka treba oduzeti, poseban problem predstavljaju situacije u kojima je takva korist prenesena na treće osobe. Oduzimanje imovinske koristi od treće osobe također je moguće razmatrati u vezi sa problematikom redukcije dokaznog standarda i inverzije tereta dokazivanja (Ivičević-Karas, 2007, s. 690). U pravilu se imovinska korist oduzima i od trećih osoba na koje je prenesena, osim u slučajevima kada se dokaže da su te osobe nastupale *bona fide* prema takvoj koristi. U našem zakonodavstvu se imovinska korist oduzima i od trećih osoba na koje je prenesena bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti. Zakonski uvjet za oduzimanje takve koristi od trećih osoba je da je ta osoba znala ili mogla znati da se radi o imovinskoj koristi pribavljenoj krivičnim djelom. Na ovaj način je omogućena zakonska zaštita osoba koje su u dobroj vjeri, namjeri došle u posjed određene imovine za koju u vrijeme njezinog pribavljanja nisu znale ili mogle znati da se radi o nezakonito stečenoj imovini.¹¹ Ovim je zakonodavstvo BiH usaglašeno i sa relevantnim međunarodnim izvorima koji uređuju ovo pitanje.¹² Nadalje, jedan od oblika prikrivanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom jeste njezino sjedinjavanje sa zakonito stečenom imovinom. U takvim slučajevima, zakon je predvidio oduzimanje i te imovine, ali u mjeri koja ne premašuje procijenjenu vrijednost imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.¹³ Na kraju, moguće je i da imovinska koristi pribavljena krivičnim djelom bude izvor prihoda ili neke druge koristi,

---

¹¹ Krivični zakon BiH, čl. 111., st. 1.

¹² Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, čl. 12., st. 8.

¹³ Krivični zakon BiH, čl. 111., st. 2.

odnosno da se takav prihod ili korist ostvaruju iz imovine sa kojom je nezakonito stečena imovinska korist sjedinjenja ili u koju je pretvorena. U svim tim slučajevima se takav prihod ili korist oduzimaju na način i u mjeri kao da se radi o imovinskoj koristi pribavljenoj krivičnim djelom.¹⁴ Naime, iz ove zakonske odredbe jasno proizilazi da su ovi oblici prihoda ili koristi također imovinska korist pribavljena krivičnim djelom i da stoga podliježu obavezi oduzimanja sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je krivično djelo učinjeno (Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija, 2005a, s. 432). Zakonom je izraženo i načelo supsidijarnosti instituta oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom spram imovinsko pravnog zahtjeva oštećenog.¹⁵ Rješenja o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom su sadržana i u okviru krivičnih zakona na nivou entiteta i Brčko Distrikta BiH.¹⁶ Treba naglasiti da je novelirana odredba o proširenom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, usvojena krajem 2009. godine na nivou BiH, usklađena na nivou krivičnih zakona u FBiH i Brčko Distriktu BiH. S druge strane, u Republici Srpskoj je donesen *lex specialis* u ovoj oblasti. Radi se o Zakonu o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela iz 2010. godine, kojim je uređno otkrivanje, oduzimanje i upravljanje imovine stečenom izvršenjem krivičnog djela.¹⁷ Važno je spomenuti da se zakon, između ostalih, primjenjuje i u odnosu na neka od krivičnih djela protiv službene dužnosti, među njima i primanje mita, davanje mita i protivzakonito posredovanje.¹⁸ Isto tako, zakon uređuje postupak oduzimanja imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, uslove i postupak privremenog, odnosno, trajnog oduzimanja nezakonito stečene imovine, predviđa uspostavljanje Agencije za upravljanje oduzetom imovinom, zatim sadrži odredbe o međunarodnoj saradnji i dr. S obzirom da se radi o propisu koji je relativno kratko vrijeme na snazi, u ovom trenutku je teško procijeniti kakvi će biti efekti njegove primjene u praksi. Opravdano je očekivati da se njegove odredbe u punom kapacitetu primjenjuju i u predmetima gdje postoji sumnja da je imovinska korist pribavljena počinjenjem koruptivnih krivičnih djela. Inače, usporedno pravo poznaje donošenje ovakvih propisa.¹⁹ Njihov osnovni

---

¹⁴ Krivični zakon BiH, čl. 111., st. 3.

¹⁵ Vid. Krivični zakon BiH, čl. 112.

¹⁶ Vid. Krivični zakon FBiH (Službene novine FBiH, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 i 42/10). Krivični zakon RS, (Službeni glasnik RS, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06 i 73/10). Krivični zakon Brčko Distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 10/03, 45/04, 06/05 i 21/10).

¹⁷ Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela (Službeni glasnik RS, br. 12/10).

¹⁸ Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, čl. 2., st. 1., tač. g).

¹⁹ Od država iz okruženja, takve zakone imaju Srbija (*Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela Republike Srbije*, Službeni glasnik 97/2008.), i Hrvatska (*Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*, Narodne novine 145/10). U državama EU koje pripadaju kontinentalnom pravu valja spomenuti Njemačku (*Gesetz zur Stärkung der Rückgewinnungshilfe und der Vermögensabschöpfung bei Straftaten*, od 29. VI. 2006.), te odredbe zakonodavstvadržava koje pripadaju

cilj je da je na jednom mjestu, dakle sveobuhvatno, cjelovito, uredi postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, osiguraju pravičan postupak u kojem dolazi do primjene ove mjere, te da se osigura njezina primjenjivost (posebno u izvršnom dijelu) putem usklađivanja takvih posebnih propisa sa drugim propisima iz područja građanskog, upravnog i dr. grana prava. Ono što je najvažnije reći jeste da se ovakvim zakonodavnim rješenjima stvaraju potrebne pretpostavke za vođenje postupaka oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u svim onim slučajevima kada ne postoje potrebni uvjeti za vođenje krivičnog postupka, bilo da je počinitelj krivičnog djela nedostupan, odnosno, kada postoje drugi razlozi usljed kojih se krivični postupak ne može voditi. Na ovaj način se prevazilaze sve poteškoće u primjeni mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, te uspostavlja efikasan sistem primjene ove mjere u praksi.

IV. Osnovne karakteristike postupka za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u BH zakonodavstvu

S obzirom da *lex specialis* u ovoj oblasti trenutno egzistira na nivou jednog od entiteta u BiH, potrebno je ukratko se osvrnuti na odredbe važećeg krivičnog procesnog zakonodavstva koje uređuje postupak oduzimanja imovinske koristi na nivou BiH. Naime, kao odgovor na materijalnoppravne odredbe o oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelom, procesni zakoni poznaju poseban postupak za oduzimanje takve imovinske koristi (Sijerčić-Čolić, 2008, s. 221). Imovinska korist pribavljena krivičnim djelom utvrđuje se u krivičnom postupku po službenoj dužnosti. U ovom postupku, posebno važnu ulogu ima tužilac, koji, između ostalog, ima pravo i obavezu da utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu, odnosno, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.²⁰ Preciznije rečeno, tužilac je dužan prikupljati dokaze i izviđati okolnosti koje su važne za utvrđivanje pribavljene imovinske koristi.²¹ Međutim takvu obavezu ima i Sud, čime se u procesnom smislu ostvaruje primjena načela da niko ne može zadržati protivpravno stečenu imovinsku korist. Sud će, shodno zakonskim odredbama, vrijednost imovinske koristi procijenjivati na temelju vlastite procjene, ako bi procjena na drugačiji način dovela do nesrazmjernih poteškoća ili bi došlo do značajnijeg odugovlačenja postupka.²² Iz ovoga

---

sistemu općeg prava, Velika Britanija i Sjeverna Irska (*Proceeds of Crime Act 2001.*), te zakon Sjeverne Irske (*Proceeds of Crime Act 1996*).

²⁰ Vid. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH, (Službeni glasnik BiH, br. 58/08).

²¹ Vid. Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 392. st. 2.

²² Vid. Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 394.

slijedi, da eventualne poteškoće u postupku utiču samo na postupak, način utvrđivanja, a nikako i na obavezu Suda da utvrdi imovinsku korist. Sud je u svakom slučaju, bez obzira na način utvrđivanja, dužan da utvrdi imovinsku korist, te da izrekne mjeru oduzimanja. Da se zaključiti, da će se imovinska korist utvrđivati u svakom krivičnom postupku, izuzev ako je priroda krivičnog djela takva da je očigledno da njegovim izvršenjem nije pribavljena imovinska korist (Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija, 2005b, s. 946). Ako je oštećeni podnio imovinskopravni zahtjev u smislu povrata predmeta pribavljenog krivičnim djelom, odnosno novčanog iznosa koji odgovara vrijednosti predmeta, imovinska korist će se utvrditi samo u onom dijelu koji nije obuhvaćen imovinskopravnim zahtjevom, čime se iskazuje supsidijarni odnos oduzimanja imovinske koristi spram imovinskopravnog zahtjeva.²³ Imovinska korist se oduzima od optuženog bez obzira na njegovu materijalnu situaciju. Važno je istaći da je zakonom stvoren mehanizam osiguranja od otuđenja imovine koja je predmetom postupka o oduzimanju. U tom smislu, Sud će pored utvrđivanja vrijednosti imovinske koristi slobodnom procjenom, po službenoj dužnosti odrediti privremene mjere osiguranja, po odredbama koje važe po Zakonu o izvršnom postupku.²⁴ U odnosu na ranije iznesene dileme u vezi vrste odluke kojom se nalaže oduzimanje imovinske koristi, treba navesti da je zakonom određeno da se oduzimanje može izvršiti presudom u kojoj se optuženi oglašava krivim, ili rješenjem o sudskoj opomeni, rješenjem o primjeni odgojne mjere, kao i presudom kojom se uvrđuje da je djelo izvršeno u stanju neuračunljivosti ili smanjene uračunljivosti.²⁵ Naknadnim izmjenama propisa u ovoj oblasti, moguće je pod određenim uvjetima izricati ovu mjeru i u okviru skraćenog postupka postupaka izdavanja kaznenog naloga. Radi se o postupku koji se vodi za lakša krivična djela i u okviru kojeg je moguće optuženom izreći odgovarajuću krivičnopravnu sankciju ili mjeru bez provođenja glavnog pretresa (Sijerčić-Čolić, 2008, s. 164). Tako je zakonom propisano da tužilac može u optužnici zatražiti od Suda da izda kazneni nalog- u kojem će optuženom izreći određenu krivičnopravnu sankciju ili mjeru bez provođenja glavne rasprave. U tom postupku, tužilac, između ostalih, može zatražiti i izricanje mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom Uvjet za to je da se postupak vodi za krivična djela s propisanom kaznom zatvora do pet godina ili novčanom kaznom kao glavnom kaznom, a za koje je tužilac prikupio dovoljno dokaza koji pružaju osnov za tvrdnju da je osumnjičeni učinio krivično

---

²³ Vid. Zakon o krivičnom postupku BIH, čl. 392. st. 3.

²⁴ Vid. Zakon o krivičnom postupku BIH, čl. 395.

²⁵ Vid. Zakon o krivičnom postupku BIH, čl. 396., st. 1.

djelo.²⁶ Uzimajući u obzir materijalno-pravne odredbe kojima su inkriminirana koruptivna krivična djela, odnosno, propisane sankcije za ta djela, postaje jasno da se sa formalno-pravne strane skraćeni postupak za izdavanje kaznenog naloga (u kojem se može zatražiti i izricanje mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom) može voditi samo za neke oblike ovih djela.²⁷ Što se tiče zakonskih ovlaštenja za prikupljanje podataka o pribavljenoj imovinskoj koristi, treba reći da se tužilac i ovlaštne službene osobe mogu služiti svim zakonom propisanim radnjama dokazivanja općeg i posebnog tipa (pod zakonom predviđenim uvjetima), s tim da postoje i neke radnje koje imaju poseban značaj za utvrđivanje takve koristi. Naime, tužilac može predložiti Sudu da izda naredbu banci ili drugoj pravnoj osobi koja vrši finansijsko poslovanje, kojom će se ta pravna osoba obavezati da dostavi podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima osobe za koju postoje osnovi sumnje da je počinila krivično djelo koje je povezano s dobivanjem imovinske koristi, kao i osobâ za koje se osnovano vjeruje da su uključene u te finansijske transakcije ili poslove osumnjičenog. Uvjet za izdavanje takve naredbe je, osim postojanja sumnje, i uvjerenje da ti podaci mogu biti dokaz u krivičnom postupku.²⁸ Zakon svakako poznaje i druge radnje koje mogu poduzimati ovlaštene službene osobe i tužilac, a koje služe utvrđivanju stvarnog porijekla imovine za koju se sumnja da je pribavljena počinjenjem krivičnog djela (Vijeće Evrope, 2007).

V. Osvrt na izvršno pravo

Završni dio ove analize čini pregled propisa koji uređuju izvršni aspekt mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Već je *prima facie* primjetno da su ranije iznesene tvrdnje o ograničenim mogućnostima izvršenja izrečenih sudskih odluka o oduzimanju nezakonito stečene imovinske koristi u suštini utemeljene. To neposredno prozlaži iz odredbi relevantnih propisa koji uređuju ovu materiju. Među analiziranim propisima svakako treba izdvojiti Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, koji sadrži i odredbe o izvršenju mjere oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom.²⁹ Prema ovom propisu, nadležnost za pokretanje ovog postupka je

---

²⁶ Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 112. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH, (Službeni glasnik BiH, br. 58/08).

²⁷ Radi se najprije o krivičnom djelu iz čl. 217., st. 2. KZ BiH (tzv. „*nepravo pasivno podmićivanje*“), zatim krivičnom djelu iz čl. 218. KZ BiH, te krivičnim djelom iz čl. 219., st. 1. i 2. KZ BiH.

²⁸ Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 72.

²⁹ Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (prečišćeni tekst), Službeni glasnik BiH br. 12/10.

na krivičnom odjeljenju Suda koji je dužan postupati *ex officio* prilikom izvršenja odluka o oduzimanju. Prilikom vođenja ovog postupka u pravilu vrijede pravila Zakona o izvršnom postupku BiH.³⁰ Ukratko, izvršenje mjere oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom, kako je u svojim odredbama uređuje Zakon o izvršenju krivičnih sankcija je veoma površno i nedovoljno razrađeno, tako da su suštinski elementi izvršenja ove mjere ostali na nivou slobodnih interpretacija zakona. Primjera radi, u samo jednom navratu ovim zakonom je adresirano pitanje upravljanja oduzetom imovinom. Prema toj odredbi, ako se radi o imovinskoj koristi izraženoj u novcu, vrijednosnim papirima i sl., ona će se nakon donošenja odluke o oduzimanju unijeti u budžet institucija BiH. Svako daljnje postupanje sa tom imovinom se uređuje zakonom o izvršenju budžeta BiH. S druge strane, ukoliko se radi o pokretnoj i/ili nepokretnoj imovini, ovim zakonom je propisano da će se ona prodati u skladu sa važećim propisima, dok će se dobit (sredstva) ostvarena iz te prodaje unijeti u budžet. Zakonom je alternativno ostavljena mogućnost da se takva imovina može dati na korištenje organizacijama iz oblasti socijalne politike, obrazovanja ili državnim organima i drugim organizacijama (pretpostavka je da zakon misli na organizacije koje djeluju u javnom interesu).³¹ Što se tiče nadležnosti za vođenje postupaka izvršenja odluka Suda BiH o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, u ovom momentu se takve odluke dostavljaju na izvršenje Pravobranilaštvu BiH, koje je zaduženo za zaštitu imovine i imovinskih interesa države BiH. Objektivno govoreći, u ovome trenutku pomenuta institucija ne može statusno, organizacijski, kadrovski i materijalno odgovoriti na zahtjeve koji se postavljaju radi izvršenja mjera oduzimanja imovinske koristi (Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH, 2010, s. 138). Iz ovoga slijedi da u BiH još uvijek ne postoje adekvatne zakonske pretpostavke, institucionalni kapaciteti i drugi neophodni uvjeti kako bi se sistemski, sveobuhvatno i efikasno mogla primjenjivati mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Na samom kraju, treba ukazati da su zakonom propisane i određene mogućnosti koje stoje na raspolaganju sudovima prilikom izricanja mjera osiguranja prisustva osumnjičenog ili optuženog vođenju postupka, a koje se indirektno odnose na izvršenje odluke o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Prema tim zakonskim odredbama, Sud može izreći zabranu putovanja osumnjičenoj ili optuženoj osobi, koja može trajati dok izrečena novčana kazna nije plaćena u potpunosti i/ili dok se u potpunosti ne izvrši odluka o imovinskopravnom zahtjevu i/ili o oduzimanju imovinske

---

³⁰ Ovdje se najprije misli na Zakon o izvršnom postupku BiH pred Sudom BiH, Službeni glasnik BiH, br. 18/03.

³¹ Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, čl. 218., st.1.

koristi.³² Svakako se radi o značajnoj zakonskoj mogućnosti koja doprinosi osiguranju izvršenja izrečenih mjera o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

VI. Zaključci i preporuke za unaprijeđenje prakse

Na osnovu iznesenog nedvojbeno se može zaključiti kako je oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom unutar zakonodavstva u Bosni i Hercegovini uređeno na nejednak (fragmentaran), nesistematičan, i ne-efikasan način. To se svakako odnosi i na onu korist koja je prostekla iz činjenja koruptivnih krivičnih djela. Naime, na prvi pogled bi se moglo reći kako su materijalno-pravna rješenja o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom iz zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, na tragu onih u drugim državama, posebno kada je riječ o proširenom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Važno je ponoviti da se prema važećim propisima u BiH imovinska korist oduzima u krivičnom postupku, da je osnov za oduzimanje takve koristi isključivo odluka Suda (što ukazuje na pravičnost postupka) kojom je utvrđeno postojanje krivičnog djela iz kojeg je proistekla imovinska korist i sl. Nadalje, katalog inkriminacija na koje se može primjeniti prošireno oduzimanje sadrži i krivična djela korupcije, odnosno, krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti što je za predmetnu analizu jako važno. Međutim, ključni nedostaci materijalno-pravnog uređenja se odnose na činjenicu da institut proširenog oduzimanja nije jednako prisutan u zakonodavstvima oba entiteta u BiH. Tačnije, FBiH i Brčko Distrikt BiH su uskladili svoje krivične zakone sa noveliranom odredbom iz KZ BiH, dok se RS opredjelila za donošenje vlastitog propisa o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom što ukazuje na neujednačen pristup u ovoj oblasti. Isto tako, dosadašnja sudska u praksa u BiH nije dala odgovor na neka od ključnih pitanja kada je riječ o primjeni instituta proširenog oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

S druge strane, analiza propisa iz područja izvršnog prava je pokazala da je stanje u ovoj oblasti u znatnoj mjeri neuređeno, odnosno, da u ovom momentu ne postoje adekvatni zakonski, institucionalni i drugi potrebni mehanizmi za efikasno izvršenje odluka o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Drugim riječima, nedostaci u području upravljanja privremeno oduzetom i oduzetom imovinom ukazuju na nesistematičnost postojećih rješenja u ovoj oblasti. Na ovaj nedostak ukazuju i relevantni izvještaji o napretku BiH u području evropskih integracija, koji skupa sa drugim

---

³² Vid. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH, (Službeni glasnik BiH, br. 53/07).

dokumentima iz ove oblasti (primarno Strategijom za borbu protiv korupcije 2009-2014.) ukazuju na potrebu kvalitativnog razrađivanja i efikasnije primjene ovog instituta u praksi suzbijanja koruptivnih krivičnih djela. Ukratko rečeno, uočene slabosti u postojećim politikama u oblasti oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom ne omogućavaju efikasnije suprostavljanje različitim oblicima organiziranog kriminaliteta, korupcije i drugih krivičnih djela motiviranih sticanjem imovinske koristi.

Na temelju uočenih slabosti u postojećim rješenjima koja uređuju ovu oblast mogu se iznijeti određene preporuke:

- Potrebno je po uzoru na rješenja koja su usvojile druge države pristupiti donošenju posebnog propisa o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, kojim bi se na jedinstven, sveobuhvatan i usklađen način uredili osnovi za primjenu ove mjere, postupak za oduzimanje takve imovine, te osigurali provedbeni mehanizmi usklađivanjem sa relevantnim propisima iz drugih grana prava.
- Neophodno je da se u okvirima pomenutog propisa predvidi osnivanje posebnog tijela za upravljanje privremeno oduzetom i oduzetom imovinom bez obzira o kojem obliku imovine je riječ;
- Potrebno je ojačati istražne kapacitete tijela za provođenje zakona i tužilaštava u BiH, kako bi se što češće i efikasnije provodile tzv. finansijske istrage koje bi imale za cilj identificiranje imovinske koristi za koju se sumnja da je pribavljena krivičnim djelom;
- Modaliteti ostvarenja ovih ciljeva mogu biti različiti, što zavisi od opredjeljenja nadležnih institucija hoće li se razvijati jedinstveni sistem za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom na državnom nivou BiH, ili je dugoročna vizija uspostavljanje samostalnih sistema na nivou entiteta i Brčko Distrikta s jedne, odnosno nivoa BiH s druge strane. Ako bi se prihvatio model uspostave odvojenih, samostalnih sistema, onda svakako treba razmisliti o troškovima koji će time nastati. U situaciji kada BiH ima glomaznu i skupu državnu administraciju ovakvo rješenje se ne čini kao previše ekonomično i efikasno.

VII. Reference

Alldrige, P. (2003). *Money Laundering Law (Forfeiture, Confiscation, Civil Recovery, Criminal Laundering and Taxation of the Proceeds of Crime)*. Oxford&Portland: Hart Publishing.

Bačić, F. (1998). *Kazneno pravo (opći dio)*. Zagreb: Informator.

Budima, G. (2006). Can corruption and economic crime be controlled in developing economies, and if so, is the cost worth it? *Journal of Financial Crime*, 13(4), 408-419.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH (2010). *Borba protiv organiziranog kriminala i korupcije u BiH*. Sarajevo: Autor.

Chamberlain, K. (2002). Recovering the Proceeds of Corruption. *Journal of Money Laundering Control*, 6(2), 157-165.

Cribb, N. (2003). Tracing and Confiscating the Proceeds of Crime. *Journal of Financial Crime*, 11(2), 168-184.

Derenčinović, D. (1999). Pravna priroda instituta oduzimanja imovinske koristi i njegovo značenje u prevenciji organiziranog kriminala. *Policija i sigurnost*, 8(3-4), 161-170.

Ivičević-Karas, E. (2007). Kaznenopravno oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), 673-694.

Kurtović, A. & Tomašević, G. (1999). Organizirani kriminalitet: oduzimanje koristi stečene kaznenim djelom. *Policija i sigurnost*, 8(3-4), 171-185.

Mujanović, E. (2007). Oduzimanje ilegalno stečene imovine. U: Divjak, B. (ur.), *Unapređenje sistema nacionalnog integriteta (prijedlozi za Strategiju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine)*. Sarajevo: Transparency International. 45-52

Mujanović, E. (2010a). Procesiranje korupcije pred sudovima i tužilaštvima u BiH. U: *Monitoring provođenja antikorupcionih reformi u BiH*. Sarajevo: Transparency International, 27-50.

Mujanović, E. (2010b). Komponenta IV-provedba zakona. u: *Monitoring provođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2009-2014. (Prvi periodični izvještaj TI BiH)*. Sarajevo: Transparency International.

Novosel, D. (2007). Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), 739-783.

Pavišić, B., Grozdanić V. & Veić, P. (2007). *Komentar kaznenog zakona- treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Zagreb: Narodne novine.

Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija (2005a). *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Autor.

- Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija (2005b). *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Autor.
- Shehu, Y. A. (2005). International Initiatives Against Corruption and Money Laundering: An Overview. *Journal of Financial Crime*, 12(3), 221-245.
- Smellie, A. (2004). Prosecutorial Challenges in Freezing and Forfeiting Proceeds of Transnational Crime and Use of International Asset Sharing to Promote International Cooperation. *Journal of Money Laundering Control*. 8(2), 104-114.
- Sijerčić-Čolić, H. (2008). *Krivično procesno pravo (Knjiga II- Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci)*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Stessens, G. (2000). *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*. Cambridge: Cambridge University Press.
- United Nations (2003). *UN Guide for Anti-Corruption Policies*. Dostupno na: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/UN_Guide.pdf. Datum pristupa: 25.III.2011.
- Van Duyne, C. P., Pheijffer, M., Kuijl, G. H., Van Dijk, A. & Bakker, J.C.M. G. (2001). *Financial investigation of crime (A tool of the integral law enforcement approach)*. The Hague: Koninklijke Vermande
- Vijeće Evrope (2007). *Finansijske istrage i oduzimanje bespravno stečene imovine (priručnik za obuku agencije za provedbu zakona i pravosudne organe)*. Sarajevo: Autor.
- Zlatarić, B. & Damaška, M. (1966). *Rječnik krivičnog prava i postupka*. Zagreb: Novinsko-izdavački, štamparski i birotehnički zavod.